

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

ШПЛЯРЕВИЧ ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 343.21+343.223/224/244

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Фріс Павло Львович,
Юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Козаченко Олександр Васильович,
Миколаївський інститут права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін;

кандидат юридичних наук, доцент
Палій Максим Валерійович,
Інститут кримінально-виконавчої служби
Національної академії внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін.

Захист відбудеться «22» травня 2015 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.02 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розісланий «21» квітня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За сучасних умов розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямів внутрішньої політики будь-якої держави є протидія злочинності. Її ефективність залежить від низки чинників, з-поміж яких є належна законодавча регламентація заходів кримінально-правового характеру та можливість здійснення комплексного впливу на злочинність. Зокрема, останній забезпечується тоді, коли кримінальним законодавством передбачаються не тільки заходи покарання, а й заходи безпеки, що застосовуються до осіб, які перебувають у, так званому, «небезпечному стані».

На жаль, у нашій державі кримінально-правові заходи безпеки як самостійні заходи протидії злочинності дотепер не отримали відповідного закріплення у законі України про кримінальну відповідальність. Доказом цього є те, що Загальна частина Кримінального кодексу України (далі – КК) не містить жодної статті, яка б безпосередньо визначала поняття, мету, систему, принципи та підстави їх застосування.

Теоретичною основою роботи стали праці вітчизняних науковців: О. В. Авраменка, В. С. Батиргареєвої, В. І. Борисова, Л. П. Брич, В. К. Грищука, М. М. Книги, О. В. Козаченка, І. В. Красницького, В. В. Леня, В. О. Меркулової, В. О. Навроцького, А. А. Музики, Л. М. Палюх, М. І. Панова, М. В. Палія, Ю. А. Пономаренка, Т. І. Созанського, М. Г. Сорочинського, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, С. В. Якимової, А. М. Яценка та ін., а також низки зарубіжних учених: В. І. Арькової, С. М. Бринзи, М. Ф. Гарєєва, В. І. Горобцова, П. Ф. Гришаніна, В. К. Дуюнова, С. І. Зельдова, І. І. Карпеця, С. Г. Келіної, О. П. Кузнєцова, Н. Ф. Кузнєцової, Є. В. Медведєва, Р. І. Михеєва, Г. В. Назаренка, Т. В. Непомнящої, О. С. Носкова, В. С. Орлова, А. А. Піонтковського, М. С. Таганцева, С. Я. Уліцького, М. Д. Шаргородського, М. В. Щедрина, які у тій чи іншій мірі вивчали питання заходів кримінально-правового характеру.

Водночас у вітчизняній науковій літературі відома лише одна праця із проблематики кримінально-правових заходів безпеки – І. М. Горбачова «Заходи безпеки у кримінальному праві України (порівняльно-правовий аспект)» (2008 р.). Однак основні положення дослідження викладені у порівняльно-правовому аспекті та ґрунтуються на діючому кримінальному законодавстві зарубіжних країн. Відтак сутність окресленого питання залишилася нерозкритою.

Монографічного дослідження проблеми кримінально-правових заходів безпеки в Україні, у якому було би проаналізовано характер цих заходів, їх завдання, система, суб'єкти реалізації, принципи застосування та інші питання, до цього часу не здійснено.

Наведене відтак обумовлює актуальність і важливість здійснення комплексного дослідження питань кримінально-правових заходів безпеки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ у межах комплексної теми наукових досліджень «Актуальні проблеми вдосконалення українського законодавства та практики протидії злочинності» (номер державної реєстрації 0106U003641).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є комплексне і науково-теоретичне обґрунтування поняття та сутності кримінально-правових заходів безпеки.

Для реалізації цієї мети поставлено такі основні *задачі*:

- проаналізувати стан дослідження кримінально-правових заходів безпеки у теорії кримінального права;
- дослідити історію становлення і розвитку кримінально-правових заходів безпеки;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз заходів безпеки за кримінальним законодавством зарубіжних держав;
- визначити поняття кримінально-правових заходів безпеки;
- визначити систему та здійснити класифікацію кримінально-правових заходів безпеки;
- здійснити аналіз підстав застосування кримінально-правових заходів безпеки;
- розробити конкретні пропозиції щодо удосконалення сучасної кримінально-правової політики України у сфері застосування досліджуваних заходів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері нормативної регламентації та застосування заходів кримінально-правового характеру.

Предмет дослідження – кримінально-правові заходи безпеки.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність сучасних методів наукового пізнання (філософсько-світоглядних, конкретно-наукових та спеціальних), застосування яких об'єктивно зумовлене змістом сформульованих задач, зокрема:

- *діалектичний метод* використано для визначення поняття та з'ясування сутності кримінально-правових заходів безпеки як явища, пов'язаного з іншими заходами кримінально-правового характеру, а також для встановлення взаємозв'язку між заходами безпеки та «небезпечним станом» особи (п.п. 2.1, 2.2);
- *метафізичний метод* дав змогу запропонувати нові конструкції статей, які у сукупності забезпечуватимуть належну нормативну регламентацію такого кримінально-правового інституту, як заходи безпеки (п. 3.4);
- *формально-логічні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція)* – задля визначення змісту поняття кримінально-правових заходів безпеки, їх системи,

кола суб'єктів реалізації досліджуваних заходів, а також принципів і підстав їх застосування (п.п. 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3);

– *метод узагальнення* юридичної теорії та практики застосовано під час формулювання висновків як результату дослідження окремих проблем кримінально-правових заходів безпеки;

– *системно-структурний метод* дав підстави зробити висновок, що заходи безпеки є цілісною системою, структурні елементи якої знаходяться між собою у тісній єдності та інтеграції (п. 2.3);

– *історико-правовий метод* сприяв здійсненню аналізу історії становлення і розвитку кримінально-правових заходів безпеки (п. 1.2);

– *соціологічний метод* було використано під час анкетування працівників органів прокуратури та ОВС (п. 3.4);

– *порівняльно-правовий (компаративістський) метод* дав змогу проаналізувати кримінальне законодавство окремих зарубіжних держав, які регламентують інститут заходів безпеки (п. 1.3).

Комплексне використання методів наукового пізнання дало змогу вирішити поставлені теоретичні задачі дослідження та підготувати пропозиції щодо нормативного закріплення і регулювання застосування кримінально-правових заходів безпеки.

Емпіричну базу дисертації становлять результати кримінологічного дослідження, зокрема анкетування працівників органів прокуратури та ОВС щодо визначення місця кримінально-правових заходів безпеки у сфері протидії злочинності (всього опитано 180 працівників); матеріали судової практики різних регіонів України Єдиного державного реєстру судових рішень України. Всього проаналізовано 7 рішень (4 вироки та 3 постанови) судів України з приводу застосування окремих видів заходів, які за своєю правовою природою належать до, так званих, кримінально-правових заходів безпеки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній теорії кримінального права комплексним науковим дослідженням кримінально-правових заходів безпеки, в якому висунуто низку концептуальних положень, що мають наукову новизну та є важливими для кримінально-правової науки і практики, зокрема:

уперше:

– визначено поняття системи кримінально-правових заходів безпеки як установлений КК України вичерпний і такий, що підлягає зміні тільки на законодавчому рівні, перелік заходів, що від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані». Аргументовано, що для побудови системи кримінально-правових заходів безпеки не характерний суворо ієрархічний принцип («від найменш суворого до найбільш суворого»), який застосовано для побудови системи покарань у КК України;

– встановлено, що функціями кримінально-правових заходів безпеки є запобіжний вплив на злочинність шляхом усунення потенційної ймовірності

повторно вчинити особою суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України. Відтак, до функцій кримінально-правових заходів безпеки належать: а) охоронна; б) захисна; в) навчально-виховна; г) лікувально-реабілітаційна; ґ) контроль-наглядова; д) спеціально-превентивна;

удосконалено:

– поняття кримінально-правових заходів безпеки. Акцентовано, що це різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК України, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», з метою запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України;

– теоретичні підходи до визначення низки заходів, які слід включити до системи кримінально-правових заходів безпеки, шляхом віднесення до них не тільки примусових заходів виховного характеру; примусових заходів медичного характеру; примусового лікування; вилучення та знищення предметів; спеціальної конфіскації; підтримуючих заходів; адміністративного нагляду та судимості, а й позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення батьківських прав; примусове видворення; піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом; призначення вихователя та педагогічно-лікувальних заходів;

– поняття «небезпечний стан» особи як такий, що констатується у разі вчинення нею суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, та свідчить про високий ступінь ймовірності повторного його вчинення цією особою;

дістали подальший розвиток:

– наукові ідеї, положення та висновки щодо класифікації кримінально-правових заходів безпеки, яку запропоновано здійснювати за такими критеріями: 1) за змістом кримінально-правових заходів безпеки; 2) за суб'єктами, до яких кримінально-правові заходи безпеки можуть (повинні) бути застосовані; 3) за часом (строком) застосування кримінально-правових заходів безпеки; 4) залежно від психічного ставлення особи до вчинюваного нею суспільно небезпечного діяння; 5) за критерієм характеристики суспільно небезпечного діяння як фактичної підстави застосування кримінально-правових заходів безпеки; 6) залежно від спеціальних цілей застосування кримінально-правових заходів безпеки; 7) залежно від місця розташування кримінально-правових заходів безпеки у КК України; 8) за характером обов'язковості застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які перебувають у «небезпечному стані»; 9) за послідовністю застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які перебувають у «небезпечному стані»; 10) за правовою природою кримінально-правових заходів безпеки;

– підхід до розуміння суб'єктів реалізації кримінально-правових заходів безпеки. Зокрема, вважається за необхідне поряд зі судом та особами, до яких відповідні заходи безпеки застосовуються, виокремлювати й інших учасників, які забезпечують застосування цих заходів;

– положення про підстави застосування кримінально-правових заходів безпеки й доцільність поділу їх на фактичні та юридичні (нормативно-правові);

– основні напрями сучасної кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки. В результаті дослідження встановлено недоліки кримінального законодавства України у частині нормативного закріплення інституту заходів безпеки та запропоновано шляхи їх усунення шляхом унесення змін і доповнень до КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали дисертації, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *навчальному процесі* – під час підготовки навчальних посібників, методичних рекомендацій до лекційних і семінарських (практичних) занять із дисциплін «Кримінальне право України», «Кримінальне процесуальне право України», «Порівняльне кримінальне право», «Заходи безпеки у сфері протидії злочинності» та «Кримінально-правова політика у сфері покарань» (акт впровадження результатів наукового дослідження у навчальний процес Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 24 грудня 2014 р., акт впровадження результатів наукового дослідження у навчальний процес Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького від 24 грудня 2014 р.);

– *науково-дослідній сфері* – з метою подальшого розроблення конкретних теоретичних положень щодо заходів безпеки чи кримінально-правової політики України у сфері їх застосування;

– *правотворчій діяльності* – для удосконалення окремих положень чинного КК України з питань відпрацювання ефективної системи та порядку застосування заходів безпеки (лист Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 26 грудня 2014 № 04-18/12-2538);

– *правозастосовній діяльності* – як рекомендації щодо використання результатів дослідження у діяльності Івано-Франківського міського суду (акт про впровадження результатів наукового дослідження у діяльність Івано-Франківського міського суду від 24 грудня 2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та їх аргументація, рекомендації нормативного характеру щодо удосконалення закону України про кримінальну відповідальність, що містяться у дисертації, обговорені на засіданні кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, а також оприлюднені на науково-практичних заходах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Правова політика Української держави» (м. Івано-Франківськ, 19–20 лютого

2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та аспірантів «Удосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина» (23 м. Івано-Франківськ, квітня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Международные стандарты прав человека и проблем их реализации в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве стран СНГ» (м. Харків, 28–29 травня 2010 р.); VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 15 червня 2010 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 8 жовтня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінально-правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів» (м. Херсон, 4–5 листопада 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Питання правового регулювання суспільства та проблем теорії держави і права» (м. Івано-Франківськ, 29 листопада – 3 грудня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правова система України у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (м. Київ, 29–30 грудня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів» (24 лютого 2011 р., м. Запоріжжя); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політика у сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення» (м. Івано-Франківськ, 25–26 лютого 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права» (м. Івано-Франківськ, 28 березня – 1 квітня 2011 р.); щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та аспірантів «Удосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 29–30 квітня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права» (м. Луганськ, 19–20 квітня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку кримінального права та шляхи удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність» (м. Харків, 11–12 жовтня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ, 2013–2014 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні завдання та напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Львів, 22–23 серпня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Дніпропетровськ, 5–6 вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності в сучасних умовах» (м. Львів, 31 жовтня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 28–29 листопада 2014 р.).

Публікації. Наукові результати дисертаційного дослідження відображено у 25 наукових публікаціях, зокрема 5 статтях (4 з яких опубліковано в українських наукових фахових виданнях із юридичних наук, 1 – у зарубіжному періодичному виданні), та 20 тезах виступів і доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних заходів.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок, із яких: 183 сторінки – основний текст, 31 сторінка – список використаних джерел (300 найменувань) і 31 сторінка – додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; наведено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі дослідження, окреслено його методологічну та емпіричну бази; сформульовано основні положення, що мають наукову новизну; вказано практичне значення одержаних результатів та наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні засади дослідження проблеми заходів безпеки» складається із трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан дослідження заходів безпеки у теорії кримінального права»* зазначено, що наукова думка щодо вивчення правової природи заходів безпеки сягає 80-х років XIX ст. із виникненням соціологічної школи кримінального права. Проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних науковців, які вивчали питання, що належать до предмета дослідження.

Встановлено, що, попри всебічність поглядів із проблем кримінально-правових заходів безпеки, що мають значну практичну цінність, чимало питань досі залишилися невисвітленими, описуються частково чи мають дискусійний характер. Зокрема, поза предметом наукових розвідок залишилися функції кримінально-правових заходів безпеки. Такі проблеми, як взаємозв'язок кримінально-правових заходів безпеки із, так званим, «небезпечним станом» особи та принципи їх застосування, описуються поверхнево. А питання щодо наділення кримінально-правових заходів безпеки елементами кари, а також визначення системи досліджуваних заходів, суб'єктів їх реалізації та підстав застосування до відповідних осіб, мають дискусійний характер.

У *підрозділі 1.2 «Історія становлення і розвитку кримінально-правових заходів безпеки»* наголошено, що система кримінального законодавства України формувалася впродовж тривалого часу, постійно удосконалюючись і поглиблюючись. Зауважено, що вперше заходи, схожі за своєю правовою природою із заходами безпеки, знайшли своє закріплення у Власному Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р. У подальшому нормативне врегулювання досліджуваного інституту частково здійснювалося такими

правовими актами, як: Власне Уложення про покарання кримінальні та виправні (ред. 1857 р.), Кримінальне Уложення 1903 р., Керівні засади з кримінального права 1919 р., КК УРСР 1922 р., Основні засади кримінального законодавства Союзу і союзних республік 1924 р., КК УРСР 1927 р., КК УРСР 1960 р., Основні засади кримінального законодавства Союзу і союзних республік 1991 р. та КК України 2001 р.

У підрозділі 1.3 *«Заходи безпеки за кримінальним законодавством зарубіжних держав»* проаналізовано кримінальне законодавство низки країн Європи, Америки та Азії в частині предмета дослідження. Встановлено, що визначення поняття заходів безпеки практично не наведено у жодному КК зазначених держав, а система досліджуваних заходів для кожної держави є своєрідною і за змістом, і за обсягом. Назва самого інституту також є різною, однак мета та підстави застосування заходів безпеки визначено однаково в усіх державах.

Розділ 2 «Правова природа заходів безпеки за кримінальним законодавством України» складається із п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття кримінально-правових заходів безпеки»* проаналізовано теоретичні підходи учених-криміналістів до цього питання, на основі яких визначено, що кримінально-правові заходи безпеки – це різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК України, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», з метою запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

Доведено, що досліджуваним заходам притаманні такі ознаки: а) вони є різновидом заходів кримінально-правового характеру; б) застосовуються від імені держави за мотивованим рішенням суду; в) їх застосування можливе тільки за наявності фактичної і юридичної (нормативно-правової) підстав; г) застосовуються до особи, яка перебуває у, так званому, «небезпечному стані»; г) спрямовані винятково на усунення «небезпечного стану», в якому особа перебуває; д) окремі із них забезпечують реалізацію кримінальної відповідальності (виступають формою її реалізації); е) у них відсутні елементи кари.

У підрозділі 2.2 *«Заходи безпеки та «небезпечний стан» особи як взаємопов'язані категорії»* визначено, що під «небезпечним станом» особи слід розуміти такий її стан, який констатується у разі вчинення нею суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, та свідчить про високий ступінь ймовірності повторного його вчинення цією особою.

Відтак зроблено висновок, що взаємозв'язок кримінально-правових заходів безпеки із, так званим, «небезпечним станом» особи простежується у тому, що застосування того чи іншого виду заходу безпеки ймовірне

винятково до особи, яка перебуває у зазначеному стані, і безпосередньо спрямоване на його усунення.

У підрозділі 2.3 «Система кримінально-правових заходів безпеки» акцентовано, що під системою кримінально-правових заходів безпеки слід розуміти встановлений КК України вичерпний і такий, що підлягає зміні тільки на законодавчому рівні, перелік заходів, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані». Зокрема, така система має охоплювати: примусові заходи виховного характеру; призначення вихователя; педагогічно-лікувальні заходи; примусові заходи медичного характеру; піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом; примусове лікування; вилучення та знищення предметів; спеціальна конфіскація; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення батьківських прав; примусове видворення; підтримуючі заходи; адміністративний нагляд; судимість.

Аргументовано, що для побудови системи досліджуваних заходів не характерний суворо ієрархічний принцип («від найменш суворого до найбільш суворого»), який застосовано у побудові системи покарань у КК України.

У підрозділі 2.4 «Класифікація кримінально-правових заходів безпеки» встановлено, що окреслена проблема частково знайшла своє вирішення. Зокрема, на науковому рівні визначено окремі види досліджуваних заходів, однак не вироблено чітких критеріїв, які б лежали в основі їх поділу. Відтак запропоновано класифікаційний поділ кримінально-правових заходів безпеки на види здійснювати за такими критеріями: 1) за змістом кримінально-правових заходів безпеки; 2) за суб'єктами, до яких кримінально-правові заходи безпеки можуть (повинні) бути застосовані; 3) за часом (строком) застосування кримінально-правових заходів безпеки; 4) залежно від психічного ставлення особи до вчинюваного нею суспільно небезпечного діяння; 5) за критерієм характеристики суспільно небезпечного діяння як фактичної підстави застосування кримінально-правових заходів безпеки; 6) залежно від спеціальних цілей застосування кримінально-правових заходів безпеки; 7) залежно від місця розташування кримінально-правових заходів безпеки у КК України; 8) за характером обов'язковості застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які перебувають у «небезпечному стані»; 9) за послідовністю застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які перебувають у «небезпечному стані»; 10) за правовою природою кримінально-правових заходів безпеки.

У підрозділі 2.5 «Місце кримінально-правових заходів безпеки у сфері протидії злочинності» доведено важливість кримінально-правових заходів безпеки у сфері протидії злочинності та обґрунтовано, що зазначені заходи забезпечують реалізацію спеціальної превенції щодо осіб, які перебувають у

«небезпечному стані», щоб запобігти повторному вчиненню ними суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

Водночас констатовано, що кримінально-правові заходи безпеки у сфері протидії злочинності виконують охоронну, захисну, навчально-виховну, лікувально-реабілітаційну, контрольню-наглядову та спеціально-превентивну функції.

Розділ 3 «Проблеми практичної реалізації кримінально-правових заходів безпеки» складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Суб'єкти реалізації кримінально-правових заходів безпеки» досліджено, що у кримінально-правовій літературі окреслена проблема не була належно висвітлена, попри особливу актуальність і з огляду на поглиблення теоретичних положень про кримінально-правові заходи безпеки, і з позиції виконання низки завдань, пов'язаних із їх застосуванням на практиці. Зокрема встановлено, що на науковому рівні до суб'єктів реалізації досліджуваних заходів належать тільки суд та особи, до яких кримінально-правові заходи безпеки застосовуються. Однак, крім зазначених суб'єктів, запропоновано виокремлювати ще й інших учасників, які забезпечують застосування цих заходів.

У підрозділі 3.2 «Принципи застосування кримінально-правових заходів безпеки» наведено систему принципів, на яких має ґрунтуватися застосування кримінально-правових заходів безпеки: а) суд застосовує кримінально-правові заходи безпеки до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», якщо іншим чином досягти цілей КК України неможливо; б) суд застосовує кримінально-правові заходи безпеки до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», незалежно від того, чи передбачені вони санкцією відповідної статті Особливої частини КК України; в) суд застосовує кримінально-правові заходи безпеки з урахуванням ступеня тяжкості вчинюваного суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, особи, яка його вчинила, а також інших обставин, які стосуються вчинюваного суспільно небезпечного діяння; г) суд змінює застосовувані до особи кримінально-правові заходи безпеки на заходи покарання лише тоді, коли суспільна небезпека діяння й особи, яка його вчинила, такі, що для досягнення цілей законодавця, встановлюючи кримінальну відповідальність за вчинення подібних діянь, у конкретному випадку вимагають реального застосування до неї заходів покарання.

Водночас зазначено, що наведені принципи не повинні суперечити принципам кримінально-правової політики України, принципам кримінального права та кримінальної відповідальності зокрема.

У підрозділі 3.3 «Підстави застосування кримінально-правових заходів безпеки» викладено пропозиції щодо розмежування фактичної та юридичної (нормативно-правової) підстави застосування кримінально-правових заходів

безпеки. Зокрема, фактичною підставою застосування до особи, яка перебуває у, так званому, «небезпечному стані», кримінально-правових заходів безпеки слід уважати вчинене нею суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

До категорії юридичних (нормативно-правових) підстав необхідно включати: 1) статті Загальної частини КК України, які не тільки містять вказівку на конкретний захід безпеки, що забезпечує законне його застосування за рішенням суду до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», а й регламентують інші питання, що мають значення для правильної кваліфікації вчиненого нею суспільно небезпечного діяння; 2) статті Особливої частини цього ж Кодексу, які регламентують вчинене особою діяння як суспільно небезпечне.

У підрозділі 3.4 «Основні напрями сучасної кримінально-правової політики України у сфері застосування заходів безпеки» викладено існуючі у науці кримінального права погляди з окресленого питання, проаналізовано положення чинного КК України, а відтак доведено, що у ньому відсутня низка положень, які б належним чином регламентували інститут заходів безпеки. На основі зазначеного обґрунтовано необхідність внести зміни та доповнення до КК України, що, зокрема, полягають в узгодженні його норм між собою.

ВИСНОВКИ

Здійснене комплексне кримінально-правове дослідження дало змогу вирішити проблемні питання нормативного закріплення та застосування кримінально-правових заходів безпеки шляхом розроблення відповідних пропозицій.

Узагальнення результатів дослідження дають підстави зробити такі висновки:

1. Актуальність обраної теми дисертації повністю підтвердилася під час здійснення дослідження. Аналіз наукових праць низки вітчизняних і зарубіжних учених-криміналістів, які частково вивчали заходи кримінально-правового характеру, можна зробити висновок, що у теорії кримінального права є чимало проблем з питань заходів безпеки, які залишилися невисвітленими, описуються частково чи мають дискусійний характер. До них, зокрема, слід відносити дослідження проблеми наявності чи відсутності елементів кари у кримінально-правових заходах безпеки; взаємозв'язку кримінально-правових заходів безпеки із, так званим, «небезпечним станом» особи; функцій кримінально-правових заходів безпеки; системи зазначених заходів, суб'єктів їх реалізації, а також принципів та підстав застосування.

2. Історія становлення і розвитку кримінально-правових заходів безпеки започаткована у Власному Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Однак, попри тривалий процес формування інститут заходів безпеки так і не отримав належного закріплення у КК України.

3. Вивчення кримінального законодавства низки країн Європи, Америки та Азії у частині регулюванням ним інституту заходів безпеки дає змогу стверджувати, що, на відміну від України, для таких держав зазначені заходи є давно прийнятними як самостійні заходи кримінально-правового впливу на осіб, які перебувають, у так званому, «небезпечному стані», й належно регламентовані шляхом закріплення їх системи, визначення мети та підстав застосування, передбачення ймовірності застосування заходів безпеки у сукупності із заходами покарання чи замість них тощо.

Таке нормативне визнання кримінально-правових заходів безпеки на національному рівні окремих держав світу свідчить про доцільність перейняття відповідного зарубіжного досвіду у частині законодавчого закріплення і регулювання інституту заходів безпеки.

4. Встановлено, що кримінально-правові заходи безпеки – це різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК України, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», з метою запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

5. До системи кримінально-правових заходів безпеки слід включати заходи кримінально-правового характеру, що спрямовані на усунення, так званого, «небезпечного стану», наявного в особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

Сукупність досліджуваних заходів запропоновано умовно класифікувати за видами відповідно до різноманітних критеріїв.

6. Аргументовано, що доцільність виокремлення фактичної та юридичної (нормативно-правової) підстав застосування до особи, яка перебуває у так званому «небезпечному стані», кримінально-правових заходів безпеки обумовлена тим, що саме вони у сукупності забезпечуватимуть законну реалізацію досліджуваних заходів на практиці.

7. З метою удосконалення сучасної кримінально-правової політики України у сфері застосування заходів безпеки запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до КК України:

а) розділ I «ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ» доповнити ст. 1-1 «Принципи кримінально-правової політики України», ст. 1-2 «Принципи кримінального права» та ст. 1-3 «Принципи кримінальної відповідальності».

б) розділ XIV «ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ» перейменувати на «ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ» та доповнити ст. 91-1 «Поняття заходів безпеки та їх мета», ст. 91-2 «Особи, до яких застосовуються заходи безпеки», ст. 91-3 «Принципи застосування заходів безпеки», ст. 91-4 «Підстави застосування заходів безпеки», ст. 91-5 «Система заходів безпеки», ст. 91-6 «Примусові заходи виховного характеру та їх види»,

ст. 91-7 «Призначення вихователя», ст. 91-8 «Педагогічно-лікувальні заходи», ст. 91-9 «Вилучення та знищення предметів», ст. 91-10 «Позбавлення батьківських прав», ст. 91-11 «Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», ст. 91-12 «Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу», ст. 91-13 «Примусове видворення», ст. 91-14 «Підтримуючі заходи», ст. 91-15 «Судимість», ст. 91-16 «Адміністративний нагляд», ст. 95-1 «Піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом»;

в) змінити редакцію ст. 92 КК, визначивши в ній примусові заходи медичного характеру як заходи безпеки, що полягають у наданні амбулаторної психіатричної допомоги, поміщенні особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, в спеціальній лікувальний заклад з метою поліпшення її психічного стану, а також запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння;

г) змінити редакцію ч. 1 ст. 96 КК, визначивши в ній примусове лікування як захід безпеки, що може бути застосований судом до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, та має хворобу, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб;

г) назву Розділу XIV-1 «ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ» викласти у такій редакції: «ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ».

д) назву ст. 96-3 викласти в такій редакції: «Підстави для застосування до юридичних осіб заходів безпеки», а у ч. 1 ст. 96-3 слова «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходів безпеки».

е) назву ст. 96-4 викласти у такій редакції: «Юридичні особи, до яких застосовуються заходи безпеки», а у ч.ч. 1 і 2 ст. 96-4 слова «заходи кримінально-правового характеру» та «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходи безпеки» та «заходів безпеки».

є) назву ст. 96-5 викласти в такій редакції: «Підстави для звільнення юридичних осіб від застосування заходів безпеки», а у ч.ч. 1, 2 і 3 ст. 96-5 слова «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходів безпеки»;

ж) назву ст. 96-6 викласти у такій редакції: «Види заходів безпеки, що застосовуються до юридичних осіб», а у ч.ч. 1 і 2 ст. 96-6 слова «заходи кримінально-правового характеру» та «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходи безпеки» та «заходів безпеки».

з) назву ст. 96-10 викласти в такій редакції: «Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів безпеки», а у ч. 1 ст. 96-10 слова «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходів безпеки».

к) назву ст. 96-11 викласти в такій редакції: «Застосування до юридичних осіб заходів безпеки за сукупністю злочинів»; у ч. 1 ст. 96-11

слова «заходи кримінально-правового характеру» замінити на «заходи безпеки»; у ч. 2 ст. 96-11 слова «заходів кримінально-правового характеру» замінити на «заходів безпеки».

л) у ч.ч. 1 і 2 ст. 97 слова «частиною другою статті 105» замінити на «частиною першою статті 91-10».

м) п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 51; ст.ст. 54, 55; ч. 6 ст. 94; ч. 3 ст. 95; п. 1 ч. 1 ст. 96-6; ч.ч. 2-4 ст. 105 виключити.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Попкова В. В. Деякі питання дослідження підстав та умов, які забезпечують правомірність застосування кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2010. – Вип. XXII. – С. 187–192.

2. Попкова В. В. Деякі питання застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які вчинили злочинне діяння у стані обмеженої вікової осудності / В. В. Попкова // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2010. – Вип. XXIV. – С. 193–199.

3. Попкова В. В. Кримінологічна обумовленість застосування кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Європейські перспективи. – 2011. – № 2. – Ч. 1. – С. 115–121.

4. Шпіляревич (Попкова) В. В. Деякі питання дослідження системи заходів безпеки у кримінальному праві України / В. В. Шпіляревич (Попкова) // Університетські наукові записки. – 2012. – № 3. – С. 334–342.

5. Шпіляревич В. В. Актуальні проблеми дослідження інституту заходів безпеки через призму форм кримінальної відповідальності / В. В. Шпіляревич // Міжнародний науково-практичний правовий журнал «Legea si viata». – 2014. – № 7. – С. 129–133.

6. Попкова В. В. Роль кримінально-правових заходів безпеки у діяльності, пов'язаній з протидією злочинності / В. В. Попкова // Правова політика Української держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19–20 лютого 2010 р.). – Івано-Франківськ, 2010. – Т. 2. – С. 271–273.

7. Попкова В. В. До питання визначення цілей кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів (23 квітня 2010 р.). – Івано-Франківськ, 2010. – С. 168–171.

8. Попкова В. В. Деякі питання застосування кримінально-правових заходів безпеки до осіб, які перебувають у «небезпечному стані» / В. В. Попкова // Міжнародні стандарти прав людини і проблеми їх реалізації в кримінальному та

кримінально-процесуальному законодавстві країн СНД: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (28–29 травня 2010 р.). – Х., 2010.

9. Попкова В. В. Деякі питання визначення спеціальних цілей кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (15 червня 2010 р.). – Секція 4–7. – Тернопіль, 2010. – С. 120–123.

10. Попкова В. В. До поняття з'ясування сутності кримінально-правових заходів безпеки, що функціонують під видом покарання / В. В. Попкова // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (8 жовтня 2010 р.). – Т. 1. – Одеса, 2010. – С. 249–252.

11. Попкова В. В. Деякі питання класифікації кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Кримінально-правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (4–5 листопада 2010 р.). – Херсон, 2010. – С. 24–26.

12. Попкова В. В. До поняття кримінально-правових заходів безпеки, які застосовуються поряд із заходами покарання / В. В. Попкова // Питання правового регулювання суспільства та проблем теорії держави і права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29 листопада – 3 грудня 2010 р.). – Івано-Франківськ, 2010. – С. 123–127.

13. Попкова В. В. До поняття принципів кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Правова система України у світлі сучасних активних реформаційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 грудня 2010 р.). – Т. 2. – К., 2010. – С. 79–82.

14. Попкова В. В. Деякі питання дослідження суб'єктного складу реалізації кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (24 лютого 2011 р.). – Ч. III. – Запоріжжя, 2011. – С. 68–69.

15. Попкова В. В. До питання дослідження функцій заходів безпеки у сфері кримінально-правової політики України / В. В. Попкова // Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (25–26 лютого 2011 р.). – Івано-Франківськ, 2011. – С. 157–160.

16. Попкова В. В. Деякі питання дослідження правової природи примусових заходів медичного характеру як різновиду кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Попкова // Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (28 березня – 1 квітня 2011 р.). – Івано-Франківськ, 2011. – С. 104–111.

17. Попкова В. В. Окремі аспекти дослідження проблеми віднесення кримінально-правових заходів безпеки до однієї із форм реалізації кримінальної відповідальності / В. В. Попкова // Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 квітня 2011 р.). – Івано-Франківськ, 2011. – С. 127–129.

18. Шпіляревич В. В. Деякі питання дослідження напрямків протидії злочинності кримінально-правовими заходами безпеки / В. В. Шпіляревич // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19–20 квітня 2012 р.). – Луганськ, 2012. – С. 585–588.

19. Шпіляревич В. В. До питання про історичні етапи становлення та розвитку кримінально-правової політики України у сфері застосування заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Основні напрямки розвитку кримінального права та шляхи удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (11–12 жовтня 2012 р.). – Х., 2012. – С. 523–526.

20. Шпіляревич В. В. Деякі питання дослідження критеріїв розмежування заходів безпеки, що характерні для кримінального права України, та кримінально-процесуальних заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Політика у сфері боротьби зі злочинністю: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (1–2 березня 2013 р.). – Івано-Франківськ, 2013. – С. 240–241.

21. Шпіляревич В. В. Актуальні проблеми дослідження правової природи спеціальної конфіскації як різновиду заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Політика у сфері боротьби зі злочинністю: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (11–16 березня 2014 р.). – Івано-Франківськ, 2014. – С. 189–192.

22. Шпіляревич В. В. Примусові заходи виховного характеру та призначення вихователя як різновиди кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Актуальні завдання та напрямки розвитку юридичної науки у ХХІ столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 серпня 2014 р.). – Львів, 2014. – С. 128–131.

23. Шпіляревич В. В. Примусові заходи медичного характеру та піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом як різновиди кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5–6 вересня 2014 р.). – Дніпропетровськ, 2014. – С. 116–118.

24. Шпіляревич В. В. Поняття кримінально-правових заходів безпеки / В. В. Шпіляревич // Теорія та практика протидії злочинності в сучасних умовах:

матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (31 жовтня 2014 р.). – Львів, 2014. – С. 352–355.

25. Шпіляревич В. В. Інститут заходів безпеки за кримінальним законодавством Польщі, Російської Федерації та України: порівняльно-правовий аспект / В. В. Шпіляревич // Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (28–29 листопада 2014 р.). – Запоріжжя, 2014. – С. 122–124.

АНОТАЦІЯ

Шпіляревич В. В. Кримінально-правові заходи безпеки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2015.

Дисертація є комплексним науковим дослідження проблем кримінально-правових заходів безпеки.

У роботі визначено поняття кримінально-правових заходів безпеки, проаналізовано ознаки, що їм притаманні, досліджено історію її становлення і розвитку. Особливу увагу приділено системі, класифікації та визначенню місця кримінально-правових заходів безпеки у сфері протидії злочинності. Досліджено суб'єкти реалізації кримінально-правових заходів безпеки, принципи та підстави їх застосування, а також основні напрями сучасної кримінально-правової політики України у сфері застосування зазначених заходів. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на забезпечення належного нормативного урегулювання інституту заходів безпеки шляхом унесення змін і доповнень до КК України.

Ключові слова: кримінально-правові заходи безпеки, «небезпечний стан» особи, примусові заходи виховного характеру, примусові заходи медичного характеру, примусове лікування, спеціальна конфіскація.

АННОТАЦИЯ

Шпиляревич В. В. Уголовно-правовые меры безопасности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2015.

Диссертация является комплексным научным исследованием проблем уголовно-правовых мер безопасности.

В работе исследованы труды ряда зарубежных и украинских ученых, которые в той или иной степени анализировали вопрос мер уголовно-правового характера. Сделан вывод, что их труды обогатили систему взглядов на проблемы уголовно-правовых мер безопасности и имеют значительную практическую ценность, однако многие вопросы остаются не освещенными, описываются поверхностно, имеют дискуссионный характер.

Изучена история становления и развития уголовно-правовых мер безопасности, а также уголовное законодательство отдельных зарубежных государств. Сделан вывод, что, в отличие от Украины, для ряда зарубежных государств данные меры являются давно приемлемыми как самостоятельные меры уголовно-правового воздействия лиц, находящихся в так называемом «опасном состоянии», и должным образом регламентированы путем закрепления их системы, определения цели и оснований применения, возможности применения мер безопасности наряду или вместо мер наказания и т.д.

Определено понятие уголовно-правовых мер безопасности как разновидности мер уголовно-правового характера, которые от имени государства предусмотрены УК Украины, и по мотивированному решению суда применяются к лицу, находящемуся в «опасном состоянии», с целью недопущения повторного совершения им общественно опасного деяния, подпадающего под признаки деяния, предусмотренного Особенной частью КК Украины; проанализированы признаки, присущие данным мерам.

Особое внимание уделяется также системе, классификации и определению места уголовно-правовых мер безопасности в сфере противодействия преступности. В частности, установлено, что для системы исследуемых мероприятий не характерен строго иерархический принцип («от наименее строгого к более серьезному»), который применен при построении системы наказаний в УК Украины. Проблема их классификации частично нашла свое решение на научном уровне. Ученые, в той или иной мере изучавшие данный вопрос, различают виды уголовно-правовых мер безопасности. Однако до сих пор не выработано четких критериев выделения таких видов.

Констатировано, что исследуемые мероприятия имеют общую и специальные цели, которые достигаются путем выполнения ими охранной, защитной, учебно-воспитательной, лечебно-реабилитационной, контрольно-надзорной и специально-превентивной функций.

Исследованы субъекты реализации уголовно-правовых мер безопасности, принципы и основания их применения, а также основные направления современной уголовно-правовой политики Украины в сфере применения указанных выше мероприятий. В частности, отмечается, что к субъектам реализации уголовно-правовых мер безопасности, кроме суда и лиц, к которым соответствующие меры безопасности применяются, целесообразно относить и других участников, обеспечивающих применение данных мер.

Установлено, что принципы применения уголовно-правовых мер безопасности должны вытекать из принципов уголовно-правовой политики, уголовного права и уголовной ответственности, так как они тесно взаимосвязаны, и каждый из них содержит общие с другими принципами идеи.

Обоснована целесообразность разделения оснований применения исследуемых мероприятий на фактические и юридические (нормативно-правовые). Так, фактическим основанием применения к лицу, находящемуся в так называемом «опасном состоянии», уголовно-правовых мер безопасности следует считать совершенное им общественно опасное деяние, попадающее под признаки деяния, предусмотренного Особенной частью УК Украины.

В категорию юридических (нормативно-правовых) оснований необходимо включать: 1) статьи Общей части УК Украины, которые не только содержат указание на конкретную меру безопасности, обеспечивающую законное его применение по решению суда к лицу, находящемуся в «опасном состоянии», но и регламентируют другие вопросы, имеющие значение для правильной квалификации содеянного им общественно опасного деяния; 2) статьи Особенной части этого же Кодекса, регламентирующие совершенное лицом деяние как общественно опасное.

В результате проведенного исследования изучены основные направления современной уголовно-правовой политики в сфере применения мер безопасности, что позволило выявить недостатки уголовного законодательства Украины в части нормативного закрепления института мер безопасности и предложить пути их устранения путем внесения изменений и дополнений в УК Украины.

Ключевые слова: уголовно-правовые меры безопасности, «опасное состояние» лица, принудительные меры воспитательного характера, принудительные меры медицинского характера, принудительное лечение, специальная конфискация.

ANNOTATION

Shpilarevich V. V. Criminal-law security measures. – Manuscript rights reserved.

Thesis on scientific degree of Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal-Executive Law. – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2015.

This dissertation is the complex scientific research regarding the problems of criminal-law security measures.

The concept of criminal-law security measures is developed in the present dissertation; it is analyzed features inherent criminal-law security measures, as well as it is examined the history of the formation and development of criminal-law security measures. Special attention is paid to the system, classification and definition of the place of criminal-law security measures in crime counteraction. It is

studied subjects of realization of criminal-law security measures, principles and basis for its application and the main directions of modern criminal-law policy of Ukraine in the sphere of using the criminal-law security measures. As a result it is investigated scientific proposals aimed for providing proper regulatory settlement of the criminal-law security measures institute through amendments and additions to the Criminal Code of Ukraine.

Key words: criminal-law security measures, «dangerous condition» of a person, compulsory educational measures, compulsory medical measures, compulsory treatment, special confiscation.

Підписано до друку 26.03.2015 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 24-15

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.